

Pozycję zamyka IV rozdział: „Nowotestamentalne echa Wyjścia z Egiptu”. Autor znakomicie przedstawia wspólną typologię Wyjścia dla całego Kościoła apostołskiego. Jezus – Zbawca to Nowy Izrael, w Nim bowiem dokonało się Nowe Wyjście – Prawdziwy Exodus; definitywne przejście z niewoli do wolności dzieci Bożych. Klucz interpretacji Misterium Paschalnego Chrystusa w świetle wydarzeń exodusu, pojawia się we wszystkich nurtach nowotestamentalnej tradycji. Jezus sam niejednokrotnie sugerował uczniom, że Jego misję należy rozumieć jako wypełnienie typów Wyjścia.

Dotychczas nie było takiego syntetycznego ujęcia problematyki Wyjścia i tak wystarczająco pogłębionej analizy historyczno – teologicznej zagadnienia. Stąd można z satysfakcją stwierdzić, że rozprawa ks. B. Ponizęgo, dzięki podjęciu wielu wątków tematyki biblijnego Exodusu, jest syntetycznym kompendium na temat motywu Wyjścia w Biblii.

Poznań

KS. STANISŁAW ORMANTYTCH

LORENZO ALVAREZ VERDES CSSR, *Caminar en el Espiritu. El pensamiento etico de S. Pablo*, Editiones Academiae Alphon-sianae, Roma 2000, ss. 544.

Autor jest profesorem teologii moralnej biblijnej w Akademii Alfonsjańskiej w Rzymie. Jest członkiem Hiszpańskiego Towarzystwa Biblijnego. Obok wielu artykułów jest m.in. autorem książki „El imperativo cristiano en S. Pablo. La tension indicativo-imperativo en Rom 6. Analisis estructural” (Valencia 1980).

Całość książki otwiera schematyczny spis zawartości treściowej (s. 5) oraz motto z Listu do Galatów 5, 25 (s. 6). Natomiast całość treściową otwiera wprowadzenie autora, które przybliży także liczne elementy historyczne jego badań nad teologią Nowego Testamentu oraz ważne elementy formalne całości publikacji (s. 7-21). Autor dobrze ukazał konstrukcję całego studium. Wyjaśnił przekonująco zamierzenia formalne oraz metodologiczne i treściowe.

Pierwsza część prezentowanego studium nosi tytuł: „Metoda i hermeneutyka w etyce biblijnej” (s. 23-127). Natomiast pierwszy z jej rozdziałów poświęcony został aktualnej panoramie etyki Nowego Testamentu (s. 25-60). Autor podaje tutaj dość schematyczne dane o kryteriach metodologiczno-strukturalnych oraz hermeneutycznych. Z ko-

lei drugi rozdział opatrzone tytułem: „Etyka biblijna i hermeneutyka” (s. 61-88). Kolejny rozdział dotyczy metody socjologicznej w badaniach biblijnych (s. 89-127). Zdaniem autora, okazuje się, że odniesienia socjologiczne, metoda i swoista egzegeza socjologiczna odgrywają bardzo ważną rolę w badaniach biblijnych.

Druga część studium L. Alvarez Verdes koncentruje się wokół tematu: „Etyka pawłowa” (s. 129-513), który podzielony został na trzy zróżnicowane objętościowo bloki.

Pierwszy, stosunkowo obszerny z bloków nosi tytuł: „Imperatyw chrześcijański” (s. 131-328). Rozdział czwarty poświęcono tzw. etyce wskazującej czy zapowiadającej (s. 131-156). Dotknięto tu oczywiście także etyki imperatywnej, m.in. w jej wyrazach radykalnych jak i bardziej praktycznych. Natomiast piąty rozdział koncentruje się na racjach etycznych chrześcijańskiego imperatywu (s. 157-187). To m.in. znakomita analiza wybranych tekstów Pawłowych: Rz 7, 23; 12, 1-2; 1 Kor 2, 16. „Sumienie moralne” to tematyka kolejnego rozdziału (s. 188-225). Apostoł narodów pozostaje w tej kwestii pod pewnym wpływem swojej kultury. Jednak analiza semantyczna terminu „syneidesis” pozwala autorowi na wydobycie wielu nowych i interesujących kwestii.

Ta sama część druga zawiera i dalsze kolejne rozdziały. Według kolejności rozdział siódmy poświęcony został Prawu Chrystusa (s. 226-251). Chrystus wyzwala z prawa i to ukazane zostało zwłaszcza w oparciu o Ga 5-16-6, 10. Z kolei ukazano etyczne aspekty sprawiedliwości w oparciu o rozdział 6 Listu do Rzymian (s. 252-279). Stanowi on bowiem klasyczny tekst w tej tematyce. Podjęto temat: „Charyzmat i moralność” (s. 280-311). Ostatni rozdział w tym bloku, a jako dziesiąty w całości studium, nosi tytuł: „Wymiar charyzmatyczny apostołatu Pawła” (s. 312-328). Autor analizuje tu pismienictwo Łukasowe, tzw. post-pawłowe oraz pierwszych autorów chrześcijańskich.

Kolejny, mniej obszerny blok tej części, nosi ogólny tytuł „Projekcja społeczna imperatywu chrześcijańskiego” (s. 329-456). Otwiera go rozdział pt. „Solidarność chrześcijańska” (s. 329-356). To znakomita wieloaspektowa analiza zwłaszcza greckiego terminu „koinonia”. Z kolei ukazano dom jako Kościół, zwłaszcza w powiązaniach socjologicznych (s. 357-382). To ciekawe spotkanie tradycji prepaulińskiej oraz paulińskiej. Jakby idąc dalej, podjęto społeczną tematykę dotyczącą rodziny (s. 383-406). To rola kobiety oraz niewolników w rzeczywistości domu. Ważnym tematem jest kolejny rozdział: „Nieroz-

rwalność i rozwód w małżeństwie chrześcijańskim” (s. 407-436). To zwłaszcza kontekstualny oraz literacki komentarz do 1 Kor 7, 1-16. Ostatni rozdział tego bloku części drugiej poświęcono tematowi: „Etyczny imperatyw pokoju” (s. 437-456). To refleksja nad tym zagadnieniem w Starym oraz Nowym Testamencie.

Trzeci blok drugiej części nosi tytuł: „Soteriologia i etyka chrześcijańska” (s. 457-513). Najpierw ukazano liczne modele soteriologiczne (s. 457-486). To m.in. model jurydyczny, kulturowy, społeczny i biologiczny. „Zmartwychwstanie, centrum chrystologii Pawłowej (Rz 1, 1-7)” to tytuł kolejnego rozdziału prezentowanego studium (s. 487-513).

Po zasadniczych treściach zamieszczono jeszcze indeksy, na które składa się indeks autorów (s. 519-527), indeks biblijny (s. 528-537) i szczegółowy spis treści (s. 538-544).

W indeksie nazwisk znalazło się tylko dwóch polskich autorów; J. M. Bocheński i M. Nalepa. Z treści można sądzić, iż ich obecność jest raczej przypadkowa, i niekoniecznie wynika z motywów merytorycznych. Natomiast indeks biblijny jest bardzo ważnym elementem, zwłaszcza, iż rozprawa ma znamiona studium z zakresu teologii biblijnej z ukierunkowaniem teologiczno-moralnym.

Z pewnością znaczący i zarazem twórczy wpływ na proponowane treści teologiczno-moralne w pracy prof. L. A. Verdesa ma ukierunkowanie biblijne autora. Okazuje się on bowiem znakomitym biblistą, tak egzegetą jak i teologiem. Łącząc te możliwości proponuje niezwykle ciekawy tekst, ważny dla bardziej pogłębionego teologa moralisty.

W całości studium udało się prof. L. A. Verdesowi umiejętnie, ukazać chodzenie w Duchu, jako swoiste znamię moralności chrześcijańskiej, zwłaszcza w obrazie św. Pawła. To przesłanie nauczania moralnego Apostoła narodów pozostaje szczególnie aktualnym i twórczym, tak teoretycznie jak i zwłaszcza praktycznie. W jego rozeznaniu ważną pomocą może być prezentowane studium.

Warszawa

KS. ANDRZEJ F. DZIUBA